

STRIJD DER STELSELS was een episode in de V.B., een strijd onder de Vlaamsgezinden in verband met de vernederlandsing van het hoger onderwijs in Vlaanderen. Hij duurde nauwelijks een tiental jaren, van 1897 tot 1907, maar had belangrijke gevolgen: hij leidde namelijk tot verruiming en verdieping van de Vlaamsgezinde doctrine in het algemeen en in het bijzonder van de motiveering van de eis betreffende het hoger onderwijs (z. ook Onderwijs [Hoger] en V.B. 1. De universiteit te Gent).

1. HET STELSEL-MAC LEOD; REACTIES. Het uitgangspunt van de strijd was een beslissing van het XXIIIste Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, gehouden te Antwerpen in augustus 1896. Gehoor gevend aan de steeds dringender wordende eisen van de Vlaamse studentenverenigingen legde Pol de Mont, een van de algemene secretarissen van het Congres, een motie voor waarmee de aanwezigen zich akkoord verklaarden. De motie „erkent de noodzakelijkheid dat, in een onzer grootere Vlaamsche steden zonder verwijl een in al haar faculteiten Nederlandsche universiteit gesticht worde”.

Pol de Mont stelde tevens voor een Commissie op te richten die het vraagstuk zou bestuderen en de middelen zou aanwijzen die het mogelijk moesten maken dit doel te bereiken. Ook dat voorstel werd aangenomen. De Commissie gelast met het onderzoek van de wenschelijkheid van het inrichten eener Nederlandsche Hoogeschool in Vlaamsch-België werd dadelijk samengesteld. Zij bestond uit de aanwezige deskundigen en belangstellenden, werd naderhand aangevuld en bestond tenslotte uit 13 leden, vooraanstaande persoonlijkheden uit de Vlaamsgezinde wereld. Max Rooses wordt voorzitter, Julius Mac Leod verslaggever. Nog geen jaar later, op 30 mei 1897, werd het Verslag van Mac Leod door de leden van de Commissie eenparig goedgekeurd. Het Verslag sprak zich niet alleen uit ten voordele van de oprichting van een Nederlandstalige universiteit in Vlaams-België, het stelde ook voor deze tot stand te brengen door de vernederlandsing van de bestaande Franstalige universiteit te Gent. Die oplossing was in de Vlaamsgezinde kringen niet nieuw. Zij was reeds in mei 1892 voorgesteld te Brugge, tijdens een aldaar gehouden Studentenlanddag, door Julius Pée.

Wat de mate van de hervorming betrof, voorzag het Verslag de vernederlandsing van de vier klassieke faculteiten: wijsbegeerte en letteren, rechtswetenschappen, natuurwetenschappen, geneeskunde. Het Verslag noemde ook een methode, eveneens reeds op de Studentenlanddag te Brugge voorgesteld door Pée; het was een geleidelijke methode: alle reeds benoemde professoren en docenten zouden verzocht, de nieuw benoemde verplicht worden, in het Nederlands te doceren.

De verslaggever Mac Leod achtte het raadzaam de technische scholen voorlopig ongemoeid te laten. Er waren er twee: de Génie Civil, waar de burgerbouwkundige ingenieurs werden opgeleid, en de Arts et Manufactures, waar algemene technologie werd gedoceerd en technische ingenieurs werden opgeleid. De vernederlandsing van deze scholen zou bijzondere moeilijkheden opleveren: zij waren immers de enige in het land en telden onder haar studenten vele Walen en vreemdelingen. De Raet was geen lid van de Commissie-Mac Leod. Hij was nog een „jongere”, maar het kon niet anders, of hij volgde het verloop van haar werkzaamheden met aandacht en wist reeds waar het Verslag van Mac Leod de oplossing zocht. Hij was bestuurslid van het Nationaal Vlaamsch Verbond en kreeg (op zijn verzoek?) de opdracht verslag uit te brengen over de vernederlandsing van het hoger onderwijs tijdens de algemene jaarvergadering van het Verbond, in juni 1897 te Oostende.

Er werd met zoveel spoed gewerkt dat de twee verslagen, dat van Mac Leod en dat van De Raet in augustus, gelijktijdig het licht zagen, dat van Mac Leod als afzonderlijke publikatie, dat van De Raet in het augustusnummer van het Vlaamsch Museum te Oostende.

Het perspectief van de jongere verslaggever was niet hetzelfde als dat van de oudere. Hij zag verder dan de eigenlijke hogeschool. „Het is geen hersenschim, schrijft hij, aan een nationale ontwikkeling door een Vlaamsch-nationale Hoogeschool te denken”.

Daar lag evenwel niet de steen des aanstoets, wél in datgene wat Mac Leod uitdrukkelijk buiten de vernederlandsing wilde laten, nl. in de bij de Rijksuniversiteit te Gent gevoegde technische scholen. De Raet was matig en bescheiden in zijn voorstel: hij eiste niet dat de technische scholen radicaal vernederlandst zouden worden, hij stelde voor dat voor sommige cursussen naast de Franse een Nederlandstalige cursus werd opgezet. Dit zou o.m. het best gebeuren voor de cursussen over burgerlijke bouwkunde, exploitatie van de spoorwegen en algemene technologie. Dit optreden was meer een voorstel tot amendering dan een radicale afwijzing van het door Mac Leod voorgelegde stelsel. Overigens bleef het verslag van De Raet, hoe belangwekkend ook door zijn omvattend perspectief, zonder weerklank. Alleen het verslag van de Gentse hoogleraar, weldra op grote schaal verspreid door het Algemeen Nederlands Verbond, trok de algemene aandacht, zowel van de Frans- als van de Vlaamsgezinden.

Mac Leod vertrouwde in overleg met de Commissie de propaganda toe aan de studentenorganisaties. Tweemaal werd door het vrijzinnige 't Zal wel Gaan te Gent, een referendum onder de hoogleraren gehouden. Tussen 1899 en 1906 werden buitendien zeven studentencongressen gehouden, telkens gewijd aan het vraagstuk van de Vlaamse hogeschool en telkens in de geest van Mac Leod's verslag. Hij zelf organiseerde dan nog in 1897 een Vlaams Natuur- en Geneeskundig Congres. Het was de eerste maal dat zo iets ondernomen werd. Het zou een jaarlijks weerkerende aangelegenheid worden. Weldra zouden ook de Vlaamse rechtskundigen (in 1900) een congres beleggen. Deze congressen zijn evenzovele indrukwekkende betogingen voor de principiële erkenning van een Nederlandstalige wetenschap in Vlaanderen.

De aanloop tot de strijd om de stelsels begon op het ogenblik dat het vraagstuk de volle aandacht verkregen had van de Fransgezinden, zowel als van de Vlaamsgezinden, die zich verenigden op basis van het verslag van Mac Leod. Een hoogtepunt in het verzet tegen de Vlaamsgezinde eis was een motie van de Academieraad der Gentse universiteit. Bij een stemming over het behoud van de status-quo inzake taalgebruik bleek dat er 34 stemmen voor en 6 tegen, bij 4 onthoudingen waren uitgebracht. Zelfs bij nader onderzoek van de beweegredenen van de onthouders evenals van die van de ja-stemmers, was het duidelijk dat drie-vierde van de leden gekant was tegen wijziging van het bestaande, geheel op het Frans afgestemde taalgebruik. De Belgische pers zorgde voor de nodige weerklank.

Dit nu riep de constellatie in het leven waaruit de strijd om de stelsels ontstond. De rechtstreekse

aanleiding was niet de houding van De Raet. Hij zweeg sedert de publikatie van zijn verslag. Het was, zo schreef hij in zijn boek van 1906, om de tucht in de Vlaamse gelederen niet te verbreken. De rechtstreekse aanleiding was de houding van enkele liberale Vlaamsgezinden die, nadat zij aanvankelijk, met Mac Leod, het stelsel van de progressieve afschaffing van de in het Frans gegeven cursussen hadden goedgekeurd, nu gewonnen waren voor een voorlopig tweetalige universiteit, waarin naast de cursussen in het Frans gelijkwaardige cursussen in het Nederlands gegeven zouden worden. Zij betoogden dat zij hierbij rekening hielden met de bestaande mogelijkheden en met het belang van de Rijksuniversiteit zelf, die zij niet in een langdurige crisistoestand wilden brengen, een crisis waaruit de Katholieke Universiteit te Leuven voordeel zou halen.

Aanvankelijk konden Mac Leod en Paul Fredericq nog in goede verstandhouding het eerste Algemeen Vlaamsch Studentencongres te Gent bijwonen, in 1899. Weldra zou het anders worden. Dat gebeurde wanneer Julius de Vigne, liberaal volksvertegenwoordiger en erkend Vlaamsgezind leider die, met Edward Coremans, zijn naam onafscheidelijke verbonden had aan de taalwetten van 1883 op het middelbaar onderwijs en van 1888 op de rechtspraak, een stelling verdedigde die zelfs het tweetalig stelsel afwees, maar die liever vervangen zag door praktische conversatielessen in het Vlaams voor alle vakken in de vier faculteiten.

De ontstemming in de Vlaamsgezinde gelederen was groot. Het kwam tot heftige reacties waarbij noch personen, noch opvattingen, noch gevestigde reputaties werden gespaard. Een niet minder hevige deining ontstond, wanneer Jan van Rijswijck, gezaghebbend liberaal volksvertegenwoordiger en burgemeester van Antwerpen, die, als lid van de Vlaamsche Hoogeschoolcommissie, het verslag van Mac Leod had goedgekeurd, zich in een interview uitsprak tégen een radicale vernederlandsing van de Gentse universiteit en vóór een tweetalig stelsel, dat dan nog eerst in de faculteit van de Wijsbegeerte en Letteren en die van de Rechtswetenschappen zou toegepast worden.

Van dan af was de eenheid van inzicht en doelstelling in de Vlaamsgezinde rijen verdwenen. Er waren „radicalen” met Mac Leod aan het hoofd en gematigden die het alleen maar eens waren om het stelsel-Mac Leod af te wijzen. Er heerste een onbehaaglijke stemming in de schoot van de V.B. De „radicalen” waren scherp. Hun beoordelingen gingen van verdachtmaking tot belediging. Vele Vlaamsgezinden waren teleurgesteld en ontmoedigd. De strijd voor de inrichting van hoger onderwijs in de volkstaal in Vlaanderen had plaats gemaakt voor een strijd om de stelsels.

Intussen werden er nog andere opvattingen en stelsels gepropageerd: een ervan gold de methode van de vernederlandsing en ging uit van Lodewijk Dosfel. In plaats van de progressieve methode die erin bestond de benoemde professoren en docenten hun lessen verder in het Frans te laten geven tot zij aftraden, stelde hij een trapsgewijze vernederlandsingsmethode voor, per jaar in iedere faculteit. Arthur Claus oordeelde dat het meest doeltreffende middel om de beoogde vernederlandsing te bereiken bestond in de voorlopige sluiting van de bestaande Franse universiteit „ten

algemeen nutte", waarna een volledig nieuwe, Vlaamse instelling geopend zou worden.

Intussen lieten de Fransgezinden, verenigd in de Association flamande pour la vulgarisation de la langue française, geen gelegenheid voorbijgaan om op vinnige en soms hatelijke wijze strijd te leveren tegen alle richtingen, die van de gematigden zowel als die van de radicalen. Zij waren helemaal niet verdeeld en maakten ruim gebruik van dit strategisch voordeel.

De ontzenuwende spanning in de Vlaamsgezinde rijen had tot gevolg dat de gematigden, voorstanders van een tweetalige universiteit zoals door Fredericq bepleit, onder de aanhoudende verdachtmakingen en beledigingen vanwege de „radicalen", ontmoedigd de handen in de schoot legden. Een referendum, georganiseerd door de studenten met het oog op het derde Vlaamsch Studentencongres dat plaats moest vinden in februari 1902, had aan het licht gebracht dat er slechts vijf kamerleden te vinden zouden zijn die vóór een oplossing in de zin van het stelsel-Mac Leod zouden stemmen. De ontmoediging van de gematigden en de uitdagende vrijpostigheid van de Vlaamshaters maakten weldra de baan vrij voor de radicalen. Alle voorstanders van andere stelsels dan dat van Mac Leod schenen onschadelijk gemaakt te zijn.

Een algemene vergadering van alle Belgische afdelingen van het Algemeen Nederlands Verbond op 8 maart 1903 te Antwerpen maakte het duidelijk. Daar stond Fredericq, na een bewogen discussie, tegenover alle andere woordvoerders nagenoeg alleen. Met 31 stemmen tegen 3 werd een motie aangenomen waarbij het Algemeen Nederlands Verbond, Groep België, verklaarde zich aan te sluiten bij het stelsel-Mac Leod. In een brochure die de uitvoerige redevoering bevat, uitgesproken door Mac Leod tijdens het vierde Vlaamsch Studentencongres te Gent, in maart 1903, meende de auteur te mogen besluiten met de verklaring dat het „tijdperk der stelsels" nu gesloten was...

2. HET STELSEL-LODEWIJK DE RAET.

Hetzelfde jaar deed zich echter een gebeurtenis voor die juist in het licht stelde dat het tijdperk der stelsels niet gesloten is. Later zou blijken dat het een gebeurtenis was met historische draagwijdte. Zij stelde inderdaad het vraagstuk van het Nederlandstalig hoger onderwijs in Vlaanderen in een geheel nieuw licht en opende vroeger onvermoede mogelijkheden. Die gebeurtenis was het optreden van De Raet in de Vlaamsche Volksraad op 29 november 1903 te Brussel. Het was een vernietigende kritiek die hij uitbracht op het stelsel-Mac Leod. Zij steunde op feiten en cijfers die toegelicht werden door twintig tabellen en tien diagrammen. Nochtans, als er een besluit genomen moest worden door de vergadering, bleek De Raet alleen te staan. De voorzitter Alfons Prayon-van Zuylen, overtuigd aanhanger van het stelsel-Mac Leod, zorgde voor een partijdig verslag in De (Brusselse) Vlaamsche Gazet. Hij voegde eraan toe dat de vergadering geoordeeld had dat „De Raet achter het net viste"... Dit verslag werd overgenomen in het weekblad Het Volksbelang, het gezaghebbend orgaan van de Gentse Vlaamsgezinde liberalen, waarvan Fredericq de hoofdredacteur was. Hierop zond De Raet een lange brief aan Het Volksbelang om de zaken recht te zetten. Die brief werd dadelijk opgenomen en door de redactie

van Het Volksbelang werd de volgende bedreiging toegevoegd aan het adres van wie het horen wil : „Een ernstig betoog als dat van de heer De Raet doodzwijgen, gaat niet. De katholieke kerk heeft haar dogma's, haar onfeilbaarheid en haar paus. De aanhangers van het stelsel-Mac Leod kunnen dit onmogelijk nabootsen. Het zou niet pakken... La vérité est en marche”.

Prayon-van Zuylen antwoordde in De Vlaamsche Gazet. De perscampagne was ingezet en weldra was eenieder in de Vlaamsgezinde wereld er rechtstreeks of onrechtstreeks over ingelicht, dat de strijd der stelsels niet beëindigd was, dat hij integendeel een hoogtepunt bereikte, dat er nieuwe opvattingen in het midden waren gebracht en dat er vragen gesteld waren waarop dringend een antwoord nodig was.

De Raet vond spoedig aanhangers die hem het woord verleenden te Gent, te Brussel, te Antwerpen. De aanhangers van het stelsel-Mac Leod schenen ontredderd. Het vijfde Vlaamsch Studentencongres te Gent, in februari 1904, besliste zowaar zich alleen nog op de wetenschap toe te leggen en politiek en propagandistische actie op te geven.

In het Vlaanderen-nummer van Neerlandia (juni-juli 1904), het maandblad van het Algemeen Nederlands Verbond, de meest actieve vereniging in die jaren, verscheen De Raet's ophefmakende bijdrage over Vlaanderens economische Ontwikkeling en Toekomst; andere bijdragen van hem over Vlaamse economische belangen en vraagstukken verschenen in het tijdschrift Vlaanderen. Op 30 oktober 1905 bracht hij voor het eerst, tijdens een lezing voor de Gentse afdeling van het Algemeen Nederlands Verbond, zijn Economisch Programma voor de Vlaamsche Beweging. Het verscheen in het tijdschrift De Vlaamsche Gids en wat later, te Brussel, als afzonderlijke publikatie.

Dat De Raet telkens de nadruk legde op de economische Vlaamse belangen, wees reeds op een hoofdthema in zijn kritiek op het stelsel-Mac Leod. Hij was gekant tegen het stelsel, niet wegens de methode, wel wegens de omvang van de vernederlandsing. Hij oordeelde dat de vernederlandsing van de technische scholen nog meer belang had voor Vlaanderen dan de vernederlandsing van de vier klassieke faculteiten. Hij wilde een Vlaams hoger onderwijs zien verrijzen dat modern was, dat rekening hield met de actuele behoeften van de Vlaamse gemeenschap, dat haar een wetenschappelijke uitrusting bezorgde waardoor zij in de handel, in de nijverheid, in de landbouw, het hoofd kon bieden aan de wedijver en de drang naar expansie van de andere volken. Behalve de vele leemten, lapmiddelen en tegenstrijdigheden die het stelsel-Mac Leod ontsierden, verweet hij de auteur ervan vooral doof en blind te zijn voor een geheel deel van het Vlaamse volksbestaan. En welk deel! Dat belichtte de baanbreker van de economische richting in de V.B. met bijzondere nadruk : van de slagvaardigheid op economisch gebied was niet alleen de welvaart afhankelijk, maar ook het beschavingspeil en tenslotte de politieke invloed en macht.

Daarom werden in iedere publikatie van De Raet de economie en de universiteit nauw met elkaar verbonden. En de universiteit was „de Vlaamsche

Hoogeschool der toekomst", de universiteit met zeven faculteiten, vier die afgestemd waren op theoretische kennis (met inbegrip van de geneeskunde), en drie die aanknoopten bij de praktische eisen en overwegend gericht waren op al wat de economie betrof.

In de zomer van 1906 verscheen het lijvig boek van De Raet Over Vlaamsche Volkskracht. De vervlaamsching der Hoogeschool van Gent. Het telde 321 bladzijden over deze abstracte materie. Toch werd het een bestseller. Voor het einde van het jaar was de oplage uitverkocht.

Was de „strijd der stelsels" afgelopen? Niet uitdrukkelijk. De vrede was nog niet formeel gesloten. De voorstanders van het stelsel-Mac Leod waren echter niet meer strijdvaardig. In februari 1906 vond te Gent het zevende (en laatste) Vlaamsch Studentencongres plaats. Mac Leod is er niet verschenen. Enkele dagen later vernamen via een Nederlands blad dat prof. Mac Leod besloten had zich niet meer met de V.B. in te laten en dat hij niet meer als Vlaams leider beschouwd wilde worden.

Tijdens het XXIXste Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres te Brussel, in augustus 1906, kwam de vernederlandsing van de Rijksuniversiteit natuurlijk te berde. Daar legde De Raet, in een reeks moties, al zijn stellingen in dit verband voor. Zij werden alle zonder enige tegenspraak goedgekeurd.

Zou het daarbij blijven? De Raet had geen tegenstanders meer. Maar niet alle Vlaamsgezinden zijn tot zijn revolutionerende opvattingen bekeerd. Er waren nog voorstanders van het stelsel-Mac Leod, bv. dr. W. de Vreese, later hoogleraar geworden. Fredericq heeft zijn voorkeur voor de tweetalige universiteit nog niet opgegeven. Ook August Vermeylen aarzelde en vond de opvattingen van zijn vriend De Raet „te radicaal in de tegenwoordige omstandigheden...".

In het voorjaar van 1907 echter trad M. Rooses op de voorgrond. De voorzitter van de eerste Hoogeschoolcommissie (ook Congrescommissie geheten) wilde een nieuwe Vlaamsche Hoogeschoolcommissie zien oprichten. De (tweede) Vlaamsche Hoogeschoolcommissie werd in het leven geroepen door het Algemeen Nederlands Verbond, op 3 maart 1907 te Antwerpen, na een uitvoerig referaat van Lodewijk de Raet en daaropvolgende bespreking. M. Rooses werd voorzitter, L. de Raet verslaggever, Hippoliet Meert en Marten Rudelsheim secretarissen van die tweede Hoogeschoolcommissie.

Ditmaal was de eensgezindheid in de flamingantische gelederen hersteld en kon de grote veldtocht beginnen, de meest merkwaardige, de meest eensgezinde, de meest geestdriftige die ooit werd ondernomen.

LITERATUUR: J. Mac Leod, *Verslag van de Commissie gelast met het onderzoek van de wenschelijkheid van het inrichten eener Nederlandsche Hoogeschool in Vlaamsch-België* (1897); - J. Mac Leod, *Over de vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool* (1903); - L. de Raet, *Over Vlaamsche Volkskracht. De vervlaamsching der Hoogeschool van Gent* (1906); - P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, III (1909, p. 147-236); - M. Basse, *De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930*, I (1930, p. 129-156).

MAX LAMBERTY

STROOBANT, Eugeen Edward, letterkundige en politicus (Turnhout 30 januari 1819 - Brussel 6 mei 1889).

Afkomstig uit een burgerlijk milieu. Na zijn middelbare studie te Diest werd hij in 1836 notaris-klerk in zijn geboortestad en vervolgens, in 1840, te Brussel. In 1855 werd hij tot notaris benoemd te Sint-Pieters-Leeuw en later te Sint-Gillis. Van 1874 af oefende hij dit beroep te Brussel uit. Stroobant speelde in de hoofdstad een actieve culturele en flamingantische rol. Reeds in 1842 behoorde hij aldaar tot de initiatiefnemers van het Nederduitsch Tael- en Letterkundig Genootschap. Zijn grootste verdienste lag evenwel in zijn ijveren voor een wederopleving van het Nederlandstalig toneel in Vlaanderen en in het bijzonder voor een Nederlandstalig toneelrepertoire te Brussel. Met het oog daarop schreef, bewerkte en vertaalde hij toneelstukken. Het toneel diende vervolgens hem de nationale geest te stimuleren. Een intense activiteit ontplooidde hij sedert 1845 in de Brusselse toneelmaatschappij De Wijngaerd, met haar oude rederijkerstraditie. Het daaropvolgende jaar werd hij voorzitter en hij bleef deze functie vervullen tot aan zijn overlijden. Daar hij representatief was voor de flamingantische taalactie te Brussel, werd hij op voordracht van minister De Decker in 1856 benoemd tot lid van de Grievencommissie. Daar maakte hij zich verdienstelijk inzake de taaleisen betreffende het openbaar bestuur in Vlaanderen. Hij was de mening toegedaan dat de actieve politiek hem nog meer mogelijkheden zou bieden in de strijd voor de culturele ontvoogding. Zo had hij zich te Brussel, als Vlaamsgezinde kandidaat, reeds tweemaal, telkens samen met o.m. Hendrik Conscience en Lucien Jottrand, in de politieke strijd geworpen, zonder resultaat evenwel. Als kandidaat op de lijst van de katholieken en onafhankelijken werd hij in 1884 toch tot volksvertegenwoordiger gekozen, een mandaat, dat in 1888 verlengd werd. Hij was van bij de oprichting

DE STROOM

ALGEMEEN MAANDSCHRIFT VOOR VLAANDEREN

Onder redactie van **LODE BAEKELMANS**, Prof. Dr. **A. CLAUS**, Dr. **J. DENUCÉ**, Dr. **A. JACOB**, D. H. **MOMMAERTS**, **MAX OBOUSSIER**, Dr. **M. RUDELSCHEIM**, Dr. **W. TAMM**, Prof. Dr. **W. DE VREESE**, **HERMAN VOS**, Mr. **EM. WILDIERS**, **EUG. DE BOCK**, sekretaris, en met de medewerking van **KAREL ANGERMILLE**, **LEO AUGUSTEYNS**, Dr. **HERMAN BACCAERT**, Prof. Dr. **BELLEFRÖID**, **H. BELLENS**, **AUG. BOSSAERTS**, Dr. **L. BRULEZ**, Prof. Dr. **R. CLAEYS**, **EMM. DE BOM**, Prof. Dr. **C. DE BRUYCKER**, Prof. **P. DE CALUWÉ**, **RICH. DE CNEUDT**, **ALF. DE COCK**, Prof. Dr. **J. DE DECKER**, Prof. Dr. **J. DE KEERSMAECKER**, **POL DE MONT**, Prof. Dr. **J. L. M. EGGEN**, Dr. **A. GEERTS**, **BARTH. GIELIS**, Mr. **AD. HENDERICKX**, Mr. **VICTOR JACOBS**, Dr. **E. JACQUET**, **J. J. JAECKX**, **PAUL JOOSTENS**, **EDW. JORIS**, **EDW. LEONARD**, **LIEDERIK**, Dr. **A. MARTENS**, Dr. **HYPP. MEERT**, **LEO MEERT**, Dr. **M. MINNAERT**, **ANT. MOORTGAT**, **LOD. ONTROP**, Dr. **EDG. PEETERS**, Dr. **EDG. PETERMANS**, Dr. **PICARD**, **H. POTTMEYER**, **JOZEF SCHAEPS**, Dr. **G. SCHAMELHOUT**, Prof. Dr. **L. SPELEERS**, Prof. Dr. **P. TACK**, **FELIX TIMMERMANS**, **ALB. VAN DEN BRANDE**, **JEF VAN HOOF**, **FRANS VAN LAAR**, **PAUL VAN OSTAEYEN**, Prof. Dr. **VAN ROY**, **LOUIS VERHULST**, **RAF. VERHULST**, **GUSTAAF VERMEERSCH**, Prof. Dr. **TH. VERNIEUWE**, **KAREL WATERNEAUX**.

lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor
Taal- en Letterkunde.

LITERATUUR: X. Havermans en E. Luyten, *Verslag over
Stroobant's Jubelfeest (1846-1871) gevolgd door de beknopte
Geschiedenis des Wijngaards in verband met de staatkundige
gebeurtenissen* (1872); - J. Muyltermans, *Eugeen-Edward
Stroobant*, in *Jaarboek der Kon. Vl. Academie voor Taal-
en Letterkunde* (1898, p. 143-177). JAN HARDY